

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITI YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2021

MATSHWAO: 80

NAKO: Dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 28.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLABUWA

1. Bala ditaelo tsena ka hloko pele o qala ho araba dipotso.
2. O se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima pele papetla ya dikahare leqepheng la bone, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse botsitsweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ha o entse sena, bala dipotso tseo, mme e be o kgetha tseo o ratang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE THARO, e leng:

KAROLO YA A:	Dithothokiso	(30)
KAROLO YA B:	Pale/Sengolwa sa Boholoholo	(25)
KAROLO YA C:	Tshwantshiso/Terama	(25)
4. Araba dipotso TSE HLANO kaofela: TSE THARO (3) KAROLONG YA A, E LE NNGWE (1) KAROLONG YA B le E LE NNGWE (1) KAROLONG YA C ka mokgwa ona:

KAROLONG YA A: DITHOTHOKISO
Dithothokiso tseo o di rutilweng – Araba dipotso TSE PEDI.
Thothokiso eo o sa e rutwang – O TLAMEHA ho araba potso ena.

KAROLONG YA B: PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO
Araba potso E LE NNGWE.

KAROLONG YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA
Araba potso E LE NNGWE.
5. KGETHO YA DIPOTSO KAROLONG YA B (PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO) LE YA C (TERAMA)
  - Araba dipotso tsa pale/sengolwa sa bohoholo le terama tseo o ithutileng tsona FEELA.
  - Araba potso E LE NNGWE E TELELE YA MOQOQO le E LE NNGWE ya dipotso TSE KGUTSHWANE. Haeba o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokela ho araba dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA C. Haeba o araba potso tse kgutshwanyane KAROLONG YA B, o lokela ho araba potso e telele ya moqoqo KAROLONG YA C. Sebedisa lenanennetefatso le hlahisitsweng leqepheng la 5 ho etsa kgetho ya hao.
6. BOLELELE BA DIKARABO
  - Potso e telele ya Dithothokiso e lokela ho arajwa ka mantswa a 250–300.
  - Dipotso tse telele tsa Pale le Terama di lokela ho arajwa ka mantswa a 400–450.
  - Bolelele ba dikarabo tsa dipotso tse kgutshwane bo tla laolwa ke kabo ya matshwao. Tsepama potsong, mme o se ke wa tswa lekoteng.
7. Latela ditaelo tse hlahang qalong ya KAROLO ka NNGWE ka tlhoko.
8. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ena ya dipotso.

9. Qala KAROLO E NNGWE le E NNGWE leqepheng LE LETJHA.
10. Sebedisa nako ya hao ka mokgwa o latelang:
KAROLO YA A: Metsotso e 40
KAROLO YA B: Metsotso e 55
KAROLO YA C: Metsotso e 55
11. Ngola ka mongolo o makgethe, mme o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE

Dintlha tse hlalisitsweng leqepheng lena di tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o ratang ho di araba ntle le ho qobelleha hore o bale pampiri yohle.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO			
Dithothokiso tseo o di rutilweng: Araba dipotso TSE PEDI feela ho tsena.			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
1. 'Ha se lefa'	Potso e telele ya moqoqo	10	6
2. 'Exoda'	Dipotso tse kgutshwane	10	7
3. 'Rato la ka'	Dipotso tse kgutshwane	10	8
4. 'Ya mohau motho'	Dipotso tse kgutshwane	10	9
MMOHO LE			
Thothokiso eo o sa e rutwang: O TLAMEHILE HO araba potso ena.			
5. 'Botho'	Dipotso tse kgutshwane	10	10
KAROLO YA B: PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO			
ELA HLOKO: Araba potso E LE NNGWE e telele le E LE NNGWE ya TSE KGUTSHWANE. Ha o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokela ho araba e kgutshwane KAROLONG YA C. O lokela ho araba potso E LE NNGWE feela KAROLONG YA B le YA C.			
PALE: Araba potso E LE NNGWE feela bukeng eo o e rutilweng.			
6. <i>Botsang lebitla</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	11
7. <i>Botsang lebitla</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	11
8. <i>Diepollo</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	14
9. <i>Diepollo</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	14
10. <i>Mme</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	16
11. <i>Mme</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	16
12. <i>Tutudu ha e patwe</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	18
13. <i>Tutudu ha e patwe</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	18
KAPA			
SENGOLWA SA BOHOLOHOLO: Araba potso E LE NNGWE feela ho sengolwa sa bohoholo.			
14. <i>Ke qati e a lomisanwa</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	20
15. <i>Ke qati e a lomisanwa</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	20
KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA			
Araba potso E LE NNGWE feela bukeng eo o e rutilweng.			
16. <i>Seyalemoya</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	22
17. <i>Seyalemoya</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	22
18. <i>Haeso Mafotholeng</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	25
19. <i>Haeso Mafotholeng</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	25
20. <i>Lejwe la Kgopiso</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	27
21. <i>Lejwe la Kgopiso</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	27

ELA HLOKO: Dikarolong tsa B le C, e NNGWE ya dipotso tse arajwang e tlameha ho ba ya MOQOQO, ha e NNGWE e lokela ho ba ya di dipotso TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba dipotso TSE PEDI tsa mofuta wa moqoqo kapa TSE PEDI tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane.

LENANENNETEFATSO

Sebedisa lenanennetefatso lena qetellong ho nnetefatsa hore na efela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (√)
A: DITHOTHOKISO (<i>tseo o di rutilweng</i>) (Potso e telele ya moqoqo KAPA dipotso tse kgutshwane)	1–4	2	
A: DITHOTHOKISO (<i>eo o sa e rutwang</i>) (Dipotso tse kgutshwane)	5	1	
B: PALE (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	6–13		
KAPA B: SENGOLWA SA BOHOLOHOLO (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	14–15	1	
C: TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	16–21	1	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA.		5	

ELA TLHOKO: DIKAROLONG TSA B le C, nnetefatsa hore o arabile potso E LE NNGWE YA MOQOQO le E NNGWE YA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba potso TSE PEDI tsa moqoqo kapa TSE PEDI tsa dipotso tse kgutshwane.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

Karolong ena o botsitswe dithothokiso TSE HLANO (POTSO YA 1–5). Araba dipotso TSE THARO feela.

DITHOTHOKISO TSEO O DI RUTILWENG

Kgetha mme o arabe dipotso TSE PEDI feela dithothokisong tseo o di rutilweng selemong sena (POTSO YA 1 ho isa ho POTSO YA 4). O TLAMEHA ho araba POTSO YA 5, e leng thothokiso eo o sa e rutwang.

POTSO YA 1: POTSO E TELELE YA MOQOQO

Bala qotso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

HA SE LEFA – TM Lethota

1	A ko thole re o bolelle shwahle.
2	Re o tsebise tse molemo ditaba,
3	Hosasa o tle o tsebise beno,
4	Ha ba tsetsela ha ba sa kgotsofala,
5	O ba jwetse ho lla ha se lefa.
6	Ha o sa ntse o phela ha monate,
7	O sa robala le mabotjhotjhong.
8	O sa tola ha leshome ka letsatsi,
9	O ja dimenyemenye jo tsa barui,
10	O tsebe le hoo ha se lefa.
11	Ha o ikgantshetsa batho tshehlana,
12	O bona e le bomankgwe dikgoshopa,
13	Le mohla fu la hao o nne o be jwalo.
14	Wena moruihadi wa ho reka bophelo,
15	Rona re a tseba ha se lefa.

Sekaseka thothokiso ena mme o bontshe kamoo sethothokisi se sebedisitseng phetapheto kateng ho finyeletsa molaetsa wa sona.

Karabo ya hao e be bolelele ba mantswe a 250–300.

[10]

POTSO YA 2: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

EXODA – JG Mocoancoeng

1	Lwanang hantle, MaAforika!
2	Lwanelang ditokelo tsa lona.
3	Lwanang jwalo ka Baiseraele;
4	Le tshepile Modimo.
5	Tadimang pele, MaAforika!
6	Habang ho tshela lewatle,
7	Lewatle le letsho, le lefifi;
8	Ho hloka Thuto.
9	<i>(Faro a bua)</i>
10	'Thibang, thibang dihole tseo,
11	Di timeng lesedi le tsebo.
12	Jwang bo ka itekanya le sefate?
13	Mehlolo ha e fele'!

- 2.1 Hlalosa tshusumetso e bang teng temanathothokisong ya 1 ka tshebediso ya tshwantshanyo e hlahang moleng wa 3. (2)
- 2.2 Phetapheto e hlahellang molathothokisong wa 7, e hlakisa moelelo ofe? (1)
- 2.3 Ke maikutlo afe a qholotswang ke temanathothokiso ya 3? Hlalosa karabo ya hao. (2)
- 2.4 Tatolano e hlahellang molathothokisong wa 12 e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 2.5 Hlahloba tshebediso ya lekgotsi le fumanwang meleng ya 1 le 5 mabapi le mola wa 13? (3)
- [10]**

POTSO YA 3

Bala qotso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

RATO LA KA – MT Lekitlane

1	Ka bo hula, tor'a mphihlela,
2	Ka bua ka tshoha lerato la ka.
3	Tebong ba pelo ka nyakalla.
4	Ka phaphama, moratuwa ha a yo.
5	Jwale pelo ya bala dinthontho.
6	Ka hopola rato la ka, ka hlomoha;
7	Roko ba hana hehehe, ba latola bosehla;
8	Mehopolo ba e dumella ho farasa.
9	Ya tlola dithaba le dithajana mehopolo,
10	Dinoka le dinokana ya di tshela ho se tshita,
11	Ya fokaela thoto e setse morao kaofela,
12	Ke ela e fihla motsaneng, balakatha!

- 3.1 Bapisa tshebediso ya kgefutsohare/sejura se hlahang moleng wa 4 le 7. (2)
- 3.2 Bohlokwa ba tlohelo/nyamelo e sebedisitsweng molathothokisong wa 1 ke bofe? (2)
- 3.3 Qolla mantswe a re bopelang mothipoloho molathothokisong wa 9. Hlalosa hore na tshebediso ya mothipoloho oo e ama kutlwisiso ya hao ya ho fokaela ha mehopolo jwang? (2)
- 3.4 Maikutlo a qholotswang ke thothokiso ee ke afe ho wena? (1)
- 3.5 Tshohla tshebediso ya kgonyetso e hlahellang sehloohong sa thothokiso ena. (3)
- [10]**

POTSO YA 4: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

YA MOHAU MOTHO – MT Lekitlane

- 1 Ya re dibe di le jwalo ka madi.
 2 Kahlolo re loketswe ke e tshabehang;
 3 Motho ha batlwa ya ka re pholosang.
 4 Ya mohau motho a iteta sefuba.
- 5 Mona ha batlwa motho wa nnete sebele,
 6 Motho wa sebele ya emelang a hae mantswa,
 7 E seng lempetje le tla ja hlanapheto,
 8 Ha taba di fetoha ebe o fetoha le tsona.
- 9 Ramautla, Terakone, o na be a ikonka;
 10 Be di entse mohoula ka mora rona,
 11 A sa bone ya ka di etsetsang leqheka,
 12 Ya mohau motho a di lahlela mankwaneng.

- 4.1 Akaretsa temanathothokiso ya 1 ka ntlha e le nngwe. (1)
- 4.2 Hobaneng ha ho sebedisitswe phetapheto ya mantswi melathothokisong ya 5 le 6? (2)
- 4.3 4.3.1 Ebe lentswe lena, 'mohoula'; molathothokisong wa 10 le bolelang? (1)
- 4.3.2 Ke bokgabo bofe ba bothothokisi boo re bo bopelwang ke lentswe lena, 'mohoula'? (1)
- 4.3.3 Hlalosa hore bokgabo boo o bo boletseng ho 4.3.2 bo o thusa jwang ho utlwisisa mola wa 9? (2)
- 4.4 Sekaseka matla a tshebediso ya anastrofi e sebedisitsweng temanathothokisong ya 1. (3)
- [10]**

MMOHO LE

THOTHOKISO EO O SA E RUTWANG

O TLAMEHA ho araba potso ena.

POTSO YA 5: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

BOTHO – M Leballo

1 Motho ke motho ka ba bang ngwaneso,
2 Maoba o na be o hula ka falese,
3 Kajeno molomo ke o mosehla,
4 Lapeng le hao ho qatwa ka lehlwele,
5 Ba hao ba lala ka mpa tse tshehla
6 Ha ngwaneno ho lla monwang,
7 Hopola, molomo o jang o rohaka o sa jeng.

8 Ngwaneso lesa ho iphapanya ngwaneno,
9 Ngwaneno a kolla ntsi hanong
10 A hula ka tlhako tsa morao,
11 A hloka le yona ya ho phoka bodumo,
12 Fatshe le mo meletse tshehlo, leoka,
13 Hopola motheo wa bophelo botho,
14 Otlolla letsoho o etse botho.

15 Menyabuketsong ya bona re hate,
16 Menyabuketsong ya bona re tsamaye,
17 Ya bona bohloohoputswa boOliver Tambo,
18 Bona boputswamokokotlo boAlbertina Sisulu,
19 Ba re hlabetse kgubung re none.
20 Ba re file botho lefa le sa boleng,
21 Ba re file botho motheo wa bophelo.

- 5.1 Fana ka mofuta wa phetapheto e sebedisitsweng molathothokisong wa 1. Hlalosa hore ebe ho ne ho hlokeha hore sethothokisi se e sebedise moleng oo. (3)
- 5.2 Hobaneng ha sethothokisi se sebedisitse anastrofi molathothokisong wa 4? (2)
- 5.3 Temanathothokiso ya 2 e qholotsa maikutlo a jwang ho wena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 5.4 Fana ka melathothokiso e mmedi eo ho sebedisitsweng molapholletsii/molatswelli/enjambamente ho yona. (1)
- 5.5 Ke thuto efe eo o e unneng kamora ho bala thothokiso ena? (2)

[10]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona karolong ena.

Kgetha mme o arabe potso E LE NNGWE feela, potso e telele ya moqoqo kapa ya dipotso TSE KGUTSHWANE.

HOPOLA: Ha o araba potso e telele ya moqoqo KAROLONG YA B, o tlameha ho araba dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA C.

PALE**POTSO YA 6: POTSO E TELELE YA MOQOQO****BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**

Bokgutsana bo ka fetola mophetwa hore e be motho wa boitshwaro bo bobele kapa e be motho ya nang le qenehelo ka baka la ho hola habohloko. Dumellana kapa o hanane le mohopolo ona o itshetlehile ka bokgutsana ba Tsietsi, ebe o hlahisa ntlhakemo ya hao.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 7: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA A

E mong wa bashanyana ba baholwanyane a bitsetsa Tsietsi ka thoko, mme a leka ho mmotsisisa hantle, ka qenehelo hore na hantlentle molato ke ofe. Tsietsi o lekile ho dikoloha, empa moshanyana eo, Phehello, a hla a mo phehella. Tsietsi o qetelletse a se a behile matsoho sefahlehong, a se a hlefetsa, a ntse a re feela: **BOTSANG LEBITLA!**

5

Batho ba bangata motseng ona ba neng ba sa tsebe letho ka taba ena, empa ditaba ha di robaletse. Ho ne ho se ho e na le batho ba bangata ba e tsebang, mme ba ikoqela yona hohle moo ba bonang ho lokela. Ba neng ba sa tsebe Tsietsi ba lakatsa ho mo tseba. Ha ba mmona ba nna ba mo supasupa ka menwana. Ba bang ba ne hlaha ka diphera ha ba mmona a feta ka tsela. Ba bang ba ne ba mmita, ba mo fa dipompong, athe ba mpa ba lakatsa ho mmonela haufi. Ba hla ba mmona mora wa Molakolako.

10

Tsietsi e ne e le ho shahlileng, ho holelele, ho diphaka, ho dipotongwane, ho bonahalang hore bakeng sa letswele ho hotse ho eja bohobe le nama ya kolobe, kapa a momona dihwapa tsa pere.

15

'Modimo o moholo', ba bang ba realo.

- 7.1 Mantswe ana: 'Modimo o moholo,' a utlwahatsa sehlo sefe sa batho ba neng ba a bua? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.2 'Tsietsi e ne e le ho shahlileng, ho ho lelele, ho diphaka, ho dipotongwane ...' Bolela hore ke hobaneng ha mongodi a toboketsa tlhaloso ya sebopeliso sa Tsietsi ka mokgwa ona. (1)
- 7.3 Tiisa maele ana: 'Kgutsana ho phela e marapo a thata' o ikamahantse le bophelo ba Tsietsi. (2)
- 7.4 Palehong ya Tsietsi sepetlele o ile a ikgakanya jwalo ka ngaka. Hana ketso ee ya ho ikgakanya e re bopela karaburetso ya mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.5 Ebe boitshwaro ba Tsietsi kamora ho fumana lengolo la Mohanuwa la ho kopa hore ba kgutlelane bo na le sesosa le metheo e utlwahalang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.6 Ntle le Tseleng, ke mophetwa ofe eo re ka reng ke mothusi wa molwantshuwa? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.7 Bapisa semelo sa bomotswala ba Tsietsi le sa mafahla ao e neng e le metswalle ya hae. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA B

E ne e le ka meso ha Tsietsi a fihla mane kampong ya dibese. E ne e le ha bakganni ba tsona ba ne ba fihla ho tla di kenya tseleng, ho ya ka makgalo. O ne a apere jase e ntsho e telele. O ne a siile Tseleng setopong sa pele ho tloha moo kampong. A lekola dibese, a di ya ka mahlo. A tadima tlapeng le ngotsweng dinako tsa maeto. A eellwa hore bese e tla feta setopong sane seo Tseleng a emeng ho sona, e saletswe ke metsotso e leshome pele e tloha. Di ne di ntse di duma, di loketse tsela, di loketse thota. 5

Tsietsi a nka ka saole, a leba moo Tseleng a emeng teng, a mmolella hore bese e se e tla tla, a hle a itokise. Tseleng a hla a itokisa. A beha sethunya sa hae hantle. A potela ka sekgutlo seo bese e tla hlaha ka sona, a ema teng jwalo ka ha ba ile ba rera. Tsietsi a ipata haufinyane. Le yena o se a ntse a lokile. 10

Eitse ha bese e hlaha, Tseleng a e emisa. Ya ema. O ne a bososela ha monate, a bile a tshwere mokotlana wa hae wa letsoho. E ne e le hoseng haholo, bese e le hona e habileng ho ya olla baeti. Ena e ne e le bese e ikgethileng, e ilong ho olla baeti ba yang kwana Kapolaneng. E tla tsamaya e ba olla ho ya ka makgalo. Mokganni ha a emisa, a bula fensetere, a botsa. 15

- 7.8 Tsietsi o ne a na le morero ofe ha a tla ya kampong ya dibese ka meso? (1)
- 7.9 Ebe mongodi o sebedisitse lebososelo lee la Tseleng ka sepheo sefe? (2)
- 7.10 Na bokgoni ba Tsietsi ba ho iphetetsa ho babolai ba Tseleng bo re bopela tlholo dingolweng kapa tjhe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.11 Ebe mongodi o sebedisitse lewa lefe ho senola boitshwaro bo sa amoheleheng ba Mmamasolomane? (2)
- 7.12 Mothinya o sa lebellwang o ileng wa iponahatsa ha Tsietsi a ilo kopa mafa a hae ao a a sietsweng ke batswadi ba hae o ile wa iponahatsa jwang? (2)
- 7.13 Tshohla taba ya hore mohla letsatsi la lepato la batswadi ba Tsietsi nkgono Mantsoeng ke yena ya neng a mo konne, o be o bontshe hore taba eo ke motheo wa eng? (3)
- [25]**

POTSO YA 8: POTSO E TELELE YA MOQOQO***DIEPOLLO – T Seema***

Bokgutsana bo ka fetola mophetwa hore e be motho wa boitshwaro bo bobelele kapa e be motho ya nang le qenehelo ka baka la ho hola habohlolo. Dumellana kapa o hanane le mohopolo ona o ipapisitse le bophelo ba Diepollo ebe o hlahisa ntlhakemo ya hao.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 9: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE*****DIEPOLLO – T Seema***

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA C

Ha o a lahleha ngwana ka, nna ke Leemisa Lehlwenya. Diphapang ke moholwane wa ka, ke rangwanao ka malapa. Modimo o etsa mehlolo, kannete Ramasedi o moholo. Ekare ke toro. Dikeledi tsa keketla marameng ho yena, le nna ka lla habohlolo.

Leemisa o ne a dula le mosadi wa hae Mmapelepele. Sesotho se re bitso lebe ke seromo, Mosotho wa maswetso o ne a opile kgomo lenaka ha a realo. Mmapelepele o ne a baba a re he. Empa e re ke o phetele tsa mohla ke neng ke fihla Mahlwenyeng pele. Ha re theoha beseng ra tsamaya kaofela le ntate Leemisa. Ke ne ke lapetse ho bona ntate le mme. Ha re fihla Mahlwenyeng e ne e se e le ha meriti e theha. Letsatsi la teng ke hopola hantle ho ne ho bile ho tjhesa, re fihlile ra dula tlasa moriti wa sefate sa diperekisi. Mmapelepele a re phomosetsa ka papa le nama ya nku. Ke ne ke ja 10

'More moradi wa hao Diepollo ke enwa re ntse re tla kaofela ka bese.'

'Lapeng heno ke tlaase mane, moo batswadi ba hao ba leng teng, ke tla o isa ho bona ha re qeta ho ja.' E ne e le menahano feela e dikolohang ka hloohong. 15

- 9.1 Tsohla tomatso e hlahiswang ke mantswe ana: 'Ke ne ke lapetse ho bona ntate le mme.' (2)
- 9.2 Disakopaneng ke dithaba. Tiisa maele ana o ikamahantse le ketsahalo e qotsong e ka hodimo. (1)
- 9.3 Hlalosa seabo sa Dikengkeng kgodisong ya poloto ya pale ena. (2)
- 9.4 Ha o lekola kamoo Mmapelepele a neng a le kateng o ka re ke mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 9.5 Ebe mongodi o sebedisitse ho hloka botshepehi ha Dikengkeng ka sepheo sefe? (2)

- 9.6 Hlalosa kamoo mantswe ao Mmamokele a ileng a a bolella Diepollo mohla Diepollo a neng a kgutletse Lekokoaneng ho ya batla tlhakisetsa ka batswadi ba hae a neng a ka senya botho sa Rangwane Leemisa kateng? (2)
- 9.7 Tsohla seabo sa ho fetola lenane la mabitso a bakudi ke Diepollo kgodisong ya poloto. (3)
- 9.8 Sekapoloto sa moo mapolesa a neng a tsomana le Zebon se na le tshusumetso efe polotong e ka sehloohong ya pale ee? (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso/terama yohle.

TEMA YA D

Bona, ke tšile mona ke sa tsebe le hore na ha ke botsa motho wa pele ka mme ke tla reng. Empa batho ba moo ba ne ba na le mamello, ba ne ba nkemela ke ba phethele ka motho eo ke buang ka yena le ha ba sa mo tsebe. Hore o tswa Lesotho, lebitso la hae la bohadi ke mang, ke ka selemo sefe a qadileng ho dula moo. Ke fetile malapeng a mangata, moo ke neng ke supiswa ka tshepo ya hore mohlomong ke moo e ka nnang ya ba ke moo a dulang. Ha tshwana le ha ke tsamaetse ntata selala, kaofela batho bao ke kopanang le bona ba ne ba sa tsebe ka motho eo ke mmatlang. 5

Ha ho elella horeng tsa mantsiboya ke ne ke eme haufi le posong ha ke bona setsohatsana se seng se dutse lejweng pela tsela. Jwalo ka batho ba bang bao ke kopanang le bona pele, ke ile ka mmotsa ka motho ya tshwanang. O ile a kgutsa motsotswana pele a nkaraba, le nna ke ne ke dumellana le yena. Batho bao ke kopanang le bona pele ho mona kelello tsa bona di ne di kgutlela morao ka dilengwana tse mmalwa tse fetileng, yena o ne a kgutlela morao ka mashome a dilemo. Batho bao ke ba botsitseng pejana, ba ne ba nahana ka batho ba mmalwa bao ba ba tsebang. Empa yena o ne a nahana ka motho e mong le e mong ya ntseng a phela Rammulutsi le ba seng ba patilwe mabitleng. 10 15

- 9.9 '... ke tšile mona ke sa tsebe le hore na ha ke botsa motho wa pele ka mme ke tla reng.'
Fana ka lebaka la mohopolo ona o ka hodimo wa Diepollo. (1)
- 9.10 Hobaneng ha mongodi a sebedisitse lentšwe 'setsohatsana' hore a tlišetse Diepollo tharollo qakeng ya hae ya ho batlana le mme wa hae? (2)
- 9.11 Thulano ya maikutlo eo Diepollo a bileng le yona ha a ntse a shebile batswetse ha MmaDiako e ne e bakwa ke eng? (1)
- 9.12 Tshohla kamoo kgethollo e iponahaditseng kateng nakong eo Diepollo a neng a sebetsa tšilinking ya Moemaneng. (3)
- 9.13 Hlalosa hore ebe mongodi o kgethile hore Diepollo a tle a ilo tšwarwa ke mapolesa ha a le ha Rammulutsi ka sepheo sefe? (2)

[25]

POTSO YA 10: POTSO E TELELE YA MOQOQO**MME – NP Maake**

Tikoloho e na le seabo bothong ba mophetwa. Dumellana kapa o hanane le mohopolo ona o ipapisitse le bophelo ba Mme ebe o hlahisa ntlhakemo ya hao.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 11: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****MME – NP Maake**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA E

'Mmateboho, ha ke batle hore motho enwa wa hao a tlo shwella mona ha ka,' ke yena eo, Mmateboho a ba a tshereana ke ho makala, 'Ka nnete nke ke ka ba ka kopa. Lesole ha a na tjehelete ya ho mmoloka.'

O ne a mo tseba enwa mohatsa Lesole hore ke motho ya ka bang kgopo ha a rata, ya thata, empa o ne a sa kgolwe hore a ka ba a bua mantswe a jwalo ha motho a le phateng tse tjhesang tjena, ntshing tsa lefu.

5

'O bua jwang na, mosadi?'

'O se o ka mpa wa mo nka hona jwale mmannyeo, a ya shwella ha hao. Nna ha ke na tjehelete ya ho pata motho enwa,' ke yena eo, o mmona le mahlong hore ha a batle ho tla imetswa ka mosebetsi wa ho pata motho.

10

Mohatsa Lesole o bua tjena o lebetse, kapa o itebaditse, hore lapeng mona o ne a se a ja tjehelete ya Mme, eo a neng a e fuwa ke batho ka baka la mesebetsi ya hae. Tjehelete eo Lesole a neng a mo fa yona hore a reke dijo, le nthonyana tse ding tse hlokalang ka tlong, o ne a se a ipolokela yona, ho sebediswa ena ya Mme. Le bukaneng ya hae eo a neng a boloka tjehelete posong ka yona, ho ne ho bolokilwe tjehelete ya Mme. Lesole tsena tsohle o ne a sa di tsebe, hobane e ne e le motho ya sebedisang boholo ba nako ...

15

- 11.1 Ho fihla ha Mme lapeng la Mmateboho le Thollo kgetlo la pele ho phahamisa maikutlo a babadi ka tsela e jwang? (1)
- 11.2 Tshohla mothinya o sa lebellwang o hlahiswang ke mantswe ana: 'Nna ha ke na tjehelete ya ho pata motho enwa.' (2)
- 11.3 Dipuo tse hlohlontshang ditsebe, tse buuwang ke mohatsa Lesole qotsong e ka hodimo di mo senola e le mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 11.4 Mongodi o sebedisitse boitshwaro ba Bafokeng ba Matatiele ho re senolela maemo a jwang a phedisano? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

- 11.5 Maele a Basotho a reng 'pinyane ha e senye motse' a nnetefatswa jwang paleng ee? (2)
- 11.6 Sekapoloto se botjwang ke kamano ya Dikeledi le Tsekiso se susumeditse Dikeledi ho kena lenyalong la hae le Thollo ka tsela efe? (3)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA F

Mohatsa Lesole a nka ditshwantsho tsena, a se a qetile le pelo ya hae hore taba ena a ke ke a ba a e bolella Mmateboho. A hla a tseba hore tsena tsa lenyalo o ne a sa di tsebe. A ipolella le hore a ke ke a ba a bolella le monna wa hae taba tsena. E nngwe pelo ya re a tjhese ditshwantsho tsena, hore le ka moso di se ke tsa ba tsa bonwa ke mang kapa mang. A tswela ka ntle, a besa mollo wa dipampiri. Ha o se o tuka, a ya ka mokgorong, a ntsha ditshwantsho, a tla le tsona mollong. Ha a fihla, bakeng sa hore a di akgele ho wona, a ema hanyenyane, eka motho ya timeletsweng ke kelello. Bophelo ba Mme ba kgutla kelellong ya hae, kamoo a mo tsebileng kateng. Hona hara ditshwantsho tsena ho ne ho na le lengolo la kgale, leo a sa kang a le bona, leo Mme a neng a le ngolle ntate Mofokeng, a mmolella hore ha a ka shwa, o tla fumana mora wa bona kae. Ke a kgolwa ha a ka a le romela ka baka la ho hloka aterese ya moo monnae a leng teng. Tse ding tsa lengolo lena re ke ke ra di bolela, hobane motho ya tshwereng ditshwantsho tsena, mohatsa Lesole, ha a ka a le bona, jwale rona re tla re re le bone jwang, ra tseba jwang ditaba tsa lona?

- 11.7 Ebe pherekano e hlahiswang ke mantswa ana: '... hobane motho ya tshwereng ditshwantsho tsena, mohatsa Lesole, ha a ka a le bona,' e bakwa ke eng? (2)
- 11.8 Hlalosa tomatso e hlahiswang ke kamano ya Mmateboho le Mme. (2)
- 11.9 Hlalosa kamoo tshekamelo le leeme di hlahellang kateng paleng ena. (2)
- 11.10 Ebe tlhoko dingolweng e iponahatsa ka tsela e jwang paleng ee? (2)
- 11.11 Diseko o ne a sa rate Mmateboho empa o ile a mo lwanela ho Bafokeng. Ebe tatolano ee ya maikutlo a hlahiswang ke Diseko e bakwa ke eng? (2)
- 11.12 Tshohla maemo ao ho ona Mmateboho a neng a hlokomela moditjhaba eo a neng a sa mo tsebe le ho mo tseba. (3)

[25]

POTSO YA 12: POTSO E TELELE YA MOQOQO**TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke**

Bokgutsana bo ka fetola mophetwa hore e be motho wa boitshwaro bo bobo kapa e be motho ya nang le qenehelo ka baka la ho hola habohloko. Dumellana kapa o hanane le mohopolo ona o itshetlehile ka bokgutsana ba Tutudu ebe o hlahisa ntlhakemo ya hao.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 13: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA G

La tjhaba le hlahlamang. Eitse le re tjhapha a be a se a ntse a rabaraba ka tlong mora Tutudu. Metsi o se a tswa ho ona, mme jwale o lokisa tseo a tla di apara. Dieta di letse di bentshitswe ka la maobane, empa le hoseng jwalo o sa di borosola, a bile a di pheta. Hempe le ha e tswa ka wateropong, o sa boetse a e otlolla hape. Motshetshe o mong le o mong o lebahannngwa le wa habo ona ka makgethe, mme ha e ka o batla o tswa moleng, o fafatswa ka metsi, ebe ho aenwa botjha. Le borikgweng ho jwalo feela. Tutudu hoba a je, a hlape meno, a be a hlatswe le dijana tseo a neng a jella ho tsona, a betseha. O tswa jwalo boholo ba batho bo sa le ka matlong. Ho le ngwese mmileng. Ba mmonang ke ba bileng le lehlohonolo la ho mo hlwedisa kapa ho tswela kante nakong eo a fetang. O ne a hata a hatoha eka hoja o a hlakisa; buka a di kgwaetse ka lehafing. Letsatsi motho o ne a le bona seeteng sa hae ha se ntse se re khatsi, khatsi, khatsi. O hwantile jwalo a ba a fihla sekolong moo a fihlellaneng le Tselapedi. Eo moo a reng o a theoha ho bula heke, Tutudu a be a se a tlotse matjato a masesane; a phamotse dinotlolo matsohong a hae; a ba a mmulela le pele a theoha koloing.

5

10

15

- 13.1 Mantswe ana: 'Hempe leha e tswa ka wateropong, o sa boetse a e otlolla hape,' a re utullela eng ka mekgwa le ditlwaelo tsa Tutudu? (1)
- 13.2 Fana ka moelelo o otlohileng wa mantswe ana: 'Ho le ngwese mmileng.' (1)
- 13.3 Ditaba tsa qotso ee di re bopela karolo efe ya poloto/moralo? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.4 Tsohla maikutlo a hao a hlahiswang ke ketso ya ntate Matsepe ya ho nka lehlakore diqosong tseo Tutudu a neng a qoswa ka tsona? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.5 Bontsha ho fapana ha maikemisetso a Tutudu le a Thebe malebana le thuto ya bana ba Thabure. (4)
- 13.6 Ntate Tselapedi o hlahella e le mophetwa wa mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA H

'Ntate Seipobi, o tla ntshwarela. Ke ye ke utlwe ho thwe moo e ileng ya latswa lebele e se e dula e thobela teng.' O bua a ithobile, e le hore hantlentle ha a tsebe hore a ka qala ka le reng eng. Empa he motho wa hae ke enwa, mme ha a sa bue le yena kajeno o tla mmona neng hape? Seipobi le yena o ne a thotse, a hlile a mo file sebaka sa ho beha ditaba tse mo behang moo.

5

'Ntate, tsa motse ona o di tseba ka botlalo. Bomme le bontate ke bane teronkong; bana ba setse feela. Bahlankana le barwetsana ba ntlwanatshwana; batswadi ba lla bosiu le motsheare. Bophelo ba Thebe bo kotsing; bana le mosadi ba phela ka letswalo. Thabure kajeno ha se Thabure ya maobane.' Mona a ka a kgefutsa.

'Monna Tutudu, taba tsa hao ke a di utlwa, le ha ho nna di batla di le tjitjana. Ha o mpa wa ntjhoritjhorisa, weso.'

10

'E re ke hle ke itlhalose, ntate.'

'Mohlomong ho ka ba molemo. O se ke wa tshwana le nna tjena eo esale o nkemela mona, empa ha ke fihla ke sa boela ke qala tse ntjha.'

Ha Seibopi a qetile, mme ho bonahala hore o fana ka sebaka Tutudu a tswela pele:

15

'Ntate Seipobi, hantlentle ke ne ke tliilo kopa hore na o ke ke wa budulela moya wa ho lakatsa ho thusa metswalleng ya hao, kapa ke re bomphato ba hao na?'

'Kgele wa tla ka e nngwe taba jwale, titjhere.'

- 13.7 Fana ka lebaka le neng le etsa hore bophelo ba Thebe le mosadi wa hae bo be kotsing. (1)
- 13.8 Mantswe ana: 'Ke ye ke utlwe ho thwe moo e ileng ya latswa lebele e se e dula e thobela teng,' a re bolella eng ka maemo a phedisano pakeng tsa baphetwa bana ba babedi ba hlahellang qotsong? (2)
- 13.9 Puisano ya Thebe le Motsamai e raranya ditaba tsa pale jwang? (2)
- 13.10 Ebe o ka re Mmatsepeli ke mophetwa ya jwang? (1)
- 13.11 Hlalosa kamoo tshekamelo e hlahellang paleng kamora hore Mmanthoto a itlontlolle sekolong. (2)
- 13.12 Bontsha kamoo mokgopi wa Thebe o hlokang botsitso kateng. (2)
- 13.13 Ho ya ka maemo a matle a phedisano, ha o ne o le Tutudu, na o ka be o sebeditse ditaba ka tsela eo a entseng ka yona mabapi le bahanyetsi ba hae? Tshehetsa karabo ya hao. (3)

[25]

KAPA

SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

Araba potso E LE NNGWE feela ho sengolwa sa bohoholo.

POTSO YA 14: POTSO E TELELE YA MOQOQO**KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela**

Sesotho se re: 'Marematlou a ntsweleng'. Nnetefatsa maele ana ka ho a bapisa le diketsahalo tsa tshomo ya 'Obe'.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 15: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa dithoko tsa seboko.

TEMA YA I**MORENA MOSHOESHOE**

- 1 Khatala, thula, Kali ya Beoane,
- 2 Thula, makwala a tshaba,
- 3 Ba bona ha ho aparela lefifi.
- 4 Ha e na meno, Tau ya Matlama,
- 5 Batho e setse e ba hwalea feela!
- 6 Chopo a jewa ke Phiri ya Matlama,
- 7 E na le madinyane a le mararo,
- 8 Lefiritshwane la ba Ramatlole.
- 9 Re ka thiba ka leoka monyako,
- 10 A sireletsa ka thari ya ngwana!
- 11 Mohatsa Mokali nkwe ya leqheku
- 12 Mohatsa Mokali le Rantheosi;
- 13 Thebe e lebenyane ya Ramasopha,
- 14 Ya kgatsi ya mollo.
- 15 Nnorobaki ya kobo ya lesela,
- 16 Mongaparela phatshwa!
- 17 Khoali e kile ya rara ditlhakore
- 18 Ya kobo e setse difaleng,
- 19 E setse ka dikileng, letateng
- 20 Khoali, le hoja o tlile ka monate,
- 21 Empa o tlile ka bohloko,
- 22 O tlile ka phohomela ya dillo,
- 23 O tlile basadi ba itshwara dihlooho,
- 24 Ba ntse ba ikakatlala melala!
- 25 Le e thibeng e se kene ho tsa me.

- 15.1 Ke lentswe lefe le emetseng ho hlasela melathokong e mmedi ya dithoko tsee? (1)
- 15.2 Bolela sera se neng se hlaselwa qotsong ena. (1)
- 15.3 Fana ka mabithotheneketso a MABEDI feela a morena Moshoeshoe a hlahellang temeng ena. (2)

Difuperweng tsa pampiri ena di se sebediswe ntle ho tumello

Phetla

- 15.4 Lokodisa tse ileng tsa etsahala ha morena Moshoeshe a fihla direng tse hlahellang qotsong ena. Dintlha di be PEDI feela. (2)
- 15.5 Hlalosa moelelo o otlohileng wa 'Ba bona ha ho aparela lefifi' molathokong wa 3. (2)
- 15.6 A ko nohe se llisang basadi melathokong ya 22 le 23. (2)
- 15.7 Hlalosa seo o neng o ka se etsa ha o ne o le molaodi wa bahlabani ba direng ha lebotho la morena Moshoeshe le ripitla la heno. Tshehetsa karabo ya hao. (3)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA J

Ba re e ne e le Mmutlanyane le Taumoholo, ba dula mmoho mme ba bolawa ke tlala. Mmutlanyane a re: 'Ntatemoholo, ha re hahe lesaka.'

Yaba ba haha lesaka leo. Ha ba le qetile, ke ha Mmutlanyana a re: 'Jwale ntatemoholo, ke tla hoeletsa diphoofolo tsohle hore di tle; ke di bolelle hore Taumoholo o shwele, mme e tle e re diphoofolo tsena ha di fihla di kena ka sakeng ka mona, wena o tle o rapalle ka mono ka sakeng pele di fihla; di tle di nahane hore o shwele. Nna ke tla kwala monyako oo. Kaha lerako lena le leteletsana, di tla hloleha ho tlola. E tle e re ha ke kwetse, o tsohe, o di bolaye kaofela, re tla ja nama e be e re tene. Ba haha lesaka lena, ba le qeta. Ha ba le qetile yaba Mmutlanyana o a hoeletsa, e sale hoseng, a re:

'Diphoofolo tsohle, Taumoholo o shwele!'

Kgele, tsa phutheha. Tsa fihla tsa tlala lesaka ntate, tsa tlala lesaka diphoofolo, tsa tlala. Eitse ha di fella ka moo, ha mmutla a ntse a kwala lesaka Tshwene a re: 'Aaa, ka Kgiba ruri ra e bona mehlole re hodile.' A re: 'Mmutlanyana mofu eo wa hao eo ke wa neng?' Mmutlanyana a re: 'O hlokahetse ha bosiu bo wela fatshe.' Tshwene a phamola ngwana hae a mo lahlela ka mokokotlong. A nka lehlokwa a hlaba Taumoholo ka sebonong. Taumoholo a honyetsa marao. Tshwene a hlokomela hore Taumoholo o sa phela yaba o tlola lebota a baleha.

- 15.8 Hlalosa lewa leo Mmutlanyana a le lohileng ho rarolla qaka ya hae le Taumoholo. (2)
- 15.9 Na lewa leo le ile la atleha? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.10 Ho ya ka maemo a matle a phedisano na ho ne ho nepahetse hore Mmutlanyana a qhekanyetse Taumoholo? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.11 Mmutlanyana ke mofuta ofe wa mophetwa? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.12 Se entsweng ke Tshwene se mo hlalosa e le mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.13 Na mongodi o atlehile ho reha mophetwa ya bitswang Mmutlanyana lebitso? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ha o arabile potso ya moqoqo KAROLONG YA B, araba dipotso tse kgutshwane karolong ena. Ha o arabile dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA B, jwale araba ya moqoqo.

POTSO YA 16: POTSO E TELELE YA MOQOQO

SEYALEMOYA – RH Moeketsi

'BOHLOKO BA KA' – AM Mabote

Bohloko le monate ke diyathoteng di bapile. Sekaseka mohopolo ona o ipapisitse le tshwantshiso ena ebe o dumellana kapa o hanane le ona. Qetellong o bontshe ntlhakemo ya hao.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]

POTSO YA 17: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

SEYALEMOYA – RH Moeketsi

'O MO FELEHEDITSE' – SM Mangali

Bala qotso ena e latelang ka tlhoko, e be o araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa terama yohle.

TEMA YA K

(Ke kerekeng, mme moruti o a tswa o siya Paseka ka mosebetsi.)

PASEKA: Tjhe ho lokile ntate moruti, o ka nna wa ya, le nna ke sala ke kgwaritsa mona ke bone hore na nna ke tla hlophisa taba tsa ka jwang! Tsamaya hantle he ntate (*o sala a bua a le mong*) ka nnete ke ipotsa hore na ke hle ke tsepamise maikutlo a ka mosebetsing ona oo moruti a itseng ke o etse ... Ka nnete Mmalerato ha a tsebe mathata ao a mpehang ho ona ka mehla ha e re ha ke fihla lapeng ke be ke mo fumana a le ka tsela eo a neng a le ka yona ha ke tloha mane lapeng. 5

O ntshithabetsa maikutlo hobane o bona eka ha ke mo kgathalle, ha ke bone masisapelo ao a leng ho ona ... A mantswe a otlang pelo ha bohloko hoo motho o qetellang o sa tsebe hore na o etse jwang! Hoja ebe Mmalerato o a tseba hore ke wa bohlokwa jwang bophelong ba ka, a ka be a sa mpuele mantswe a bohloko tjena. Le motho ha e le hore o a kula, mme o kulela lefu, ha e re yena ka boyena a lahlehelwa ke tshepo, mme a qale a bua mantswe a sa yeng ka tsela o nyahamisa enwa ya mo okang ka nnete. (*Mohala wa Ila*) Ke hore haesale ke sala ke le mong ka mona, ha ke so etse sena seo ke itseng moruti o tla fumana ke se ke se entse, jwale le mehala ke ena e Ila ka mona, mme ke ho fela ha ntho e ntlholang eno. 15

- 17.1 Mantswe a Paseka qotsong ha a re: 'Ka nnete Mmalerato ha a tsebe mathata ao a mpehang ho ona ka mehla,' a tjebela mmadi pele ketsahalong efe tshwantshisong ee? (2)
- 17.2 Ke lewa lefe le sebedisitsweng temeng ee moo Paseka a buang a le mong? (1)
- 17.3 Bohlokwa ba lewa le potsong ya 17.2 ke bofe bukeng ka kakaretso? (2)
- 17.4 Qwaketsano e iponahatsang qotsong e ka hodimo ke ya mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao ka ditaba tsa qotso. (2)
- 17.5 Bolela mabaka a neng a isitse Paseka sebakeng seo a buang a le ho sona. (2)
- 17.6 Hlalosa hore Mmalerato ke sebakadi sa mofuta ofe. Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 17.7 Hlalosa sehlo se iponahatsang thulanong ya maikutlo puong ya Paseka. (1)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso/terama yohle.

TEMA YA L

MATERONE:	Hoja wa mpha sebaka ka qetella taba tsa ka ntate Paseka.	
PASEKA:	Tswela pele he ke o mametse.	
MATERONE:	Ka mora hore mofumahadi wa hao a siye mafahla ana, yaba yena o a kgaoha, ke bua tjena le wena, yena ha a sa phela, mme taba ena ke kopa hore o e nke setswadi hle ntate, ke tseba bohloko boo o tla bo utlwa ha o utlwa taba tsena.	5
PASEKA:	<i>(Ka pelo e bohloko le ho sarelwa)</i> Na ke nnete ho jwalo? Na ke nnete Mmalerato a ka nketsa tjee? Thabonyana yane ya ba ya nyamela ka ho panya ha leihlo.	
MATERONE:	Ke kopa hore sena se o hlahetseng, o se nke ka pelo ya senna hle motswadi wa ka. Itshedise hobane bana bona ba teng.	10
PASEKA:	Materone o buiswa ke ho se tsebe. Hoja a le teng he ka mpa ka arolelana thabo ena le yena metsotso e mmedi feela ... Ha o tsebe mathata ao a fetileng ho ona ka ho batla ho ba le ngwana ... Feela ha ho nang, ke se ke tla sala ke itshedisa ka bona bana bana. Le nna ke ne ke hlola ke re ho yena a se lle sehetene. Eee ... Le yena ke eo o ile o feleheditse Morena Jesu, eo a re shwetseng bohle. A bona hore Morena a ke ke a ya a le mong, o tla nne a intshe sehlabelo a ye le yena, mme a ntshiyie ka bana bao e leng kgale a ba llela. <i>(A hlwephetsa)</i> Mmalerato ... Mmalerato ... wa ka.	15
		20

- 17.8 Mantswe a qotsong a reng: 'Le yena ke eo o ile o feleheditse Morena Jesu,' a re tiisetse jwang hore sehlooho sa tshwantshiso se nyallana le diketsahalo? (2)

- 17.9 Ke mantswe afe a buuang ke materone a re bontshang hore o leka ho kgoba Paseka matshwafo? (2)
- 17.10 Na o ka re tlhola dingolweng e a iponahatsa tshwantshisong ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 17.11 Ke ketsahalo efe tshwantshisong ena e re hlahisetsang mothinya o sa lebellwang? (2)
- 17.12 Paseka ke sebakadi se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 17.13 Ha o ne o le Paseka, mme o le maemong ao a ho siuwa le mafahla o ne o tla etsa jwang? (3)
- [25]**

POTSO YA 18: POTSO E TELELE YA MOQOQO**HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**

Thuto ke senotlolo sa bophelo. Dumellana kapa o hanane le mohopolo ona o itshetlehile ho tihadimo ya Molefi ya bophelo o nto hlahisa ntlhakemo ya hao.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 19: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**

Bala qotso ena ka tlhoko ebe o araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso yohle.

TEMA YA M

Letsatsi ke la Sontaha. Ka ntle le sele le bile le sele le bohwenng ba ntja. Mebileng ke semphethe ke o fete. Ditlatile tsa batho ...

MOLEFI:	(O bua a le mong) Bosiu bo fetileng e ne e se bosiu bo monate. Ke letse ke hlobaela ebile ke lora ditoro tse mpe. Ke hobaneng ha ntemoholo Mapetla a ile a mpuela dipuo tse seng monate, tse bileng di makatsang? Ke hobaneng ha ditorong tsa ka ke ile ka mo lora hararo, le hona a ntshwenyeditse sefahleho? Ke hobaneng ha monnamoholo Mapetla a ka bua jwalo ka nna, empa a tseba lelapa leso ka botlalo, a bile a le etela mehla ee? Kwana ke haeba ntate Mapetla a ka ntsekisa eng? Banna! E re ke se ka ipherekanya ka ditoro tsa ditoro. Ke a kgolwa tse entsweng maobane, di entswe ka tlasa tshusumetso ya tahi. Ke eng hoo? O-o, ekaka ho na le motho ya kokotang. Kena!	5
DISEBO:	Hao Molefi ke neng ke kokota? Ke ka lebaka la eng ha o ne o sa bule empa ho ntse ho bonahala hantle hore o ne o sa kgaleha?	10
MOLEFI:	E ausi, ke nnete hore ke ne ke sa robala. Feela ha e le ho utlwa teng ka nnete ha ke a utlwa.	15
DISEBO:	O robetse jwang he ngwana mme?	
MOLEFI:	Ke robetse ausi, le hoja e se ha monate. Esale e le nna bophelong ba ka ke qala ho robala habohlolo tjena. Ekaba wena o tsohile jwang?	
DISEBO:	Tjhe, ha e le nna ke robetse. O a bona he Molefi, ke o boleletse. Ka nnete ho ne ho se na mokgwa wa hore o ka robala hamonate, empa e le hore o ile wa bapala bomalome maobane.	20

- 19.1 Ho latela puo ya Disebo e reng, 'O a bona he Molefi, ke o boleletse ... hore o ile wa bapala bomalome maobane,' ke eng e etsahetseng hore Disebo a bue jwalo? (2)
- 19.2 Molefi o bua a le mong: 'Bosiu bo fetileng e ne e se bosiu bo monate.' Ha sebadipi se bua se le seng lewa lee la bongodi le bitswang? (1)
- 19.3 Molefi o re o lorile Mapetla makgetlo a mararo. Ebe palo ee ya tharo e sibolla eng mabapi le bophelo ba Molefi? (2)
- 19.4 Hlalosa sehlo se ikutlwahatsang puong ya Molefi moo a buang a le mong. Tshehetsa karabo ya hao. (2)

- 19.5 Tshwantshiso ena e ngotswe mehleng ya tswelopele. Qolla diketsahalo tse PEDI qotsong ena tse re totoballetsang mehla eo. (2)
- 19.6 Ke ketsahalo efe e hlakisang tharahano tshwantshisong ena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso yohle.

TEMA YA N

MAPETLA:	O a bona. Ka mehla malapeng a majakane le a matswelopele ho ba tjena. Mh! A tla a mo tlatsela Molefi he! Ako bone ka moo a neng a fopha madi ka teng melomong mona! Ke rata motho ya sa senyeng nako jwalo ka Molefi tjena. Ha mosadi a itlhantsha o lokelwa ke ho tlatselwa. Ha ho na letho ba heso. Molefi o ne a mpa a lokisa motse. Ho hang ha re ya tshwanela ho kena ditaba tsa batho. Mofammere, le wena Takadimane, le batlang moo? Banna, le qetwa ke bohelehele. Ha e le rona boMapetla re ntse re nyolosa re theosa ho ipatlela kgera. Pitso, jwala bo kae monna? Oho, kana wena o lejakane ha o tshware jwala.	5 10
NGATANE:	Ramafothole, nratemoholo Mapetla o nepile. Tloho re tsamayeng monna.	
TAKADIMANE:	Ntate Pitso, ekaba jwale molato e se e le eng?	
PITSO:	<i>(Hoba a kene ka tlong ba dula ditulong)</i> Bana ba ka, kajeno lena mona ha ka ho etsahetse ntho e mpe ka mokgwa tsela e makatsang. Ruri baholo ba rona ba ne ba nepe ditaba ha ba re manganga ...	15

- 19.7 Mantswe aa: 'Ke rata motho ya sa senyeng ...,' a re bolella eng ka semelo sa Mapetla? (1)
- 19.8 Seabo sa Takadimane se thusa jwang kgodisong ya poloto ya tshwantshiso ena? (2)
- 19.9 Manolla tomatso e hlahiswang ke maemo a bophelo ba Molefi kamora ho nyala Morongwe. (2)
- 19.10 Maele a Sesotho a re: 'Ho se tsebe ke lebote.' Qolla ketsahalo e le NNGWE e amang Pitso, e amanang le maele ana. (2)
- 19.11 Ke sephetho sefe se sa lebellwang se ileng sa iponahatsa mohlang Molefi a neng a tjhaketse ha Jwalane? (2)
- 19.12 Molefi o bonahala e le sebakadi se seng sedi. Tshohla tsa mohlang Jwalane a neng a qala ho kopana le metswalle ya Molefi kgetlo la pele. (3)
- 19.13 Na ke toka hore Morongwe a tlame Molefi ka ngwana eo e seng wa hae? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[25]

POTSO YA 20: POTSO E TELELE YA MOQOQO**LEJWE LA KGOPIISO – T Letshaba**

Ditokelo le boikarabelo ke diyathoteng di bapile. Sekaseka mohopolo ona o itshetlehile ka ditokelo le boikarabelo ba Naledi ebe o hlahisa ntlhakemo ya hao.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 21: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****LEJWE LA KGOPIISO – T Letshaba**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso yohle.

TEMA YA O

NALEDI:	<i>(O kobotetsa hlooho)</i> Seipati ngwaneso, pelo ya ka e lwantshana le maikutlo. Ruri ha ke tsebe hore nka itshwasolla jwang lerabeng lena leo ke leng ho lona. Hlooho le yona e dumaduma mangenengene feela mona moo ke leng teng!	
SEIPATI:	Athe molato keng na, Naledi, ha eka o se o bile o kobotetsa hlooho tjee, mosadi?	5
NALEDI:	Ka nnete taba ena e nkimela maikutlo, Seipati, ha ke tsebe ke etse jwang jwale. Ho thwe hlaahlela le lla ka le leng, ngwaneso, mme ke ka hoo ke batlang o ntlhabe malotsana hore ke etse jwang ho ka tswa tebetebeng ena eo ke leng ho yona.	10
SEIPATI:	Molato keng na, Naledi, ha o duletse ho potoloha taba tjee? O tla ditaba phatla ntjhotjho o tlohelle ho ba boi tjena.	
NALEDI:	Ke hlalositse hore taba ena e nkimela maikutlo.	
SEIPATI:	Jwale e tla o imela maikutlo tjee ho fihlela neng na? Hona ke tla kgona ho o thusa jwang jwale ha e le moo o bolawa ke letswalo tjee?	15
NALEDI:	Taba ena e thata ba lejwe, Seipati. Le jwale ha ke eso dumele hore mohlolo ona o ...	
SEIPATI:	<i>(O mo kena hanong)</i> Tlohela ho nkgadisa ditaba tjena hle, Naledi. Ke kgona ho bona ke sa jwetswa le ho jwetswa hore ntho e kgolo eo o batlang ho nkumela yona, feela leha ho le jwalo o bolawa ke letswalo qha!	20

- 21.1 Mantswe ana: 'Taba ena e thata ba lejwe, Seipati,' a re kumela eng ka maikutlo a Naledi? (1)
- 21.2 Hlalosa sehlo se ikutiwahatsang puong ya Naledi qotsong e ka hodimo. (1)
- 21.3 Bolela hore ke karaburetso ya mofuta ofe eo o e fumanang qotsong ena. Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 21.4 Bapisa semelo sa Pheleu le sa Thapelo. (4)
- 21.5 Hlalosa se neng se ngongorehisa Mmabatho mabapi le ntlha ya hore Tsietsi le Thapelo ba ntse ba ba sebeletsa. (2)

- 21.6 Hlalosa hore ke ketsahalo efe e rotetsang tharahano terameng ena. (2)
- 21.7 Seipati ke sebakadi sa mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa tshwantshiso yohle.

TEMA YA P

PHELEU:	Ho lokile, ke a tsamaya. Feela ke re o itlhokomele bo! Hoba lebelo le a fela, thota e sale. (<i>O a tswa.</i>)	
NALEDI:	(<i>A le mong.</i>) Kgele! Ka tla ka mo tshwara mmamphole ka sekotlo! (<i>O kgutsa motsotswana a nto sisinya hlooho.</i>) Basadi! Ebe ke tla etsa jwang jwale ha e le moo eka ho tla dubeha tjee? Hona ke tla ba wa mang ha taba tsee di ka fihla tsebeng tsa aubuti Tsietsi? Bana ba ka bona ba tla ... (<i>Ka ho tshoha.</i>) Jo! Ka tla ka le bona nna nthwana batho. Feela le teng ke moiketsi ya sa llelweng, hoba ke ile ka latela kelello ya ka ho e na le hore ke mamele pelo le maikutlo! (<i>O sekisa meokgo.</i>) Ho tseba mang?	5
	Mohlomong bomphato ba mehleng ba aubuti Tsietsi ba se ba mo lomme tsebe hore ke hlokile botshepehi ho yena ka baka la ho rata ntho tse hole le nna tjena. (<i>O iphumola dikeledi ka lesela.</i>) Ke a ipotsa hape hore mme o tla reng feela Maokeng kwana ha a ka utlwa hore ha ke sa tshwana le maoba mona ha ho ne ho ilo kopuwa mohope wa metsi lapeng mane. (<i>O a lla.</i>) Tjhe, le jwale ke hona ke dumelang hore sekgukguni se bonwa ke sebatladi. Le hoja ke mo tebetse tjena, empa nnete ke hore aubuti Pheleu o entse hantle a ntlhabe malotsana hore ke se ye le kgongwana hodimo, mme ka nahana hore ntho tsohle di motjheng.	10 15

- 21.8 Diketsahalo tsa qotso ee di etsahalla sebakeng sefe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 21.9 Ke qwaketsano efe e totobatswang ke boipuiso bona ba Naledi bo hlahellang qotsong? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 21.10 Hlalosa kamoo maele a hlahellang qotsong a reng: '... sekgukguni se bonwa ke sebatladi' a senolang maikutlo a Naledi kateng. (2)
- 21.11 Na ke ntho e lokileng hore Mohlouwa a nne a fe basadi ba malapa ditjhelete bakeng sa lerato? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 21.12 Tshohla kamano dipakeng tsa sehlooho sa buka le diketsahalo tsa yona. (3)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80